

TÁI ĐỊNH VỊ LIÊN HỢP QUỐC TRONG THẾ GIỚI PHÂN MẢNH

Repositioning the United Nations in a fragmented world

HOÀNG THỊ THANH NGÀ *

Ngày nhận bài: 02/11/2025; Ngày gửi phản biện: 05/11/2025; Ngày duyệt đăng: 24/11/2025

Bằng cách tiếp cận nghiên cứu liên ngành, kết hợp phương pháp nghiên cứu quan hệ quốc tế, bài viết chỉ ra rằng, Liên Hợp Quốc đang đứng trước những thách thức to lớn, một phần vì những điều chỉnh chính sách của các nước lớn, nhưng một phần cũng xuất phát từ chính những vấn đề nội tại của tổ chức này. Liên Hợp Quốc đang bước vào giai đoạn cần có những cải tổ mạnh mẽ để có thể thích ứng và tái định vị trong tình hình mới. Với uy tín và thế mạnh của mình, Liên Hợp Quốc chắc chắn có thể phát huy vai trò mà không một tổ chức quốc tế nào có thể so sánh, đặc biệt trong quản trị toàn cầu.

Từ khóa: Đa phương, Liên Hợp Quốc, tổ chức quốc tế.

Using an interdisciplinary research approach in combination with methods of international relations, the article argues that the United Nations is facing significant challenges, partly due to policy changes by major powers, and partly stemming from its own internal issues. The United Nations is entering a period in which significant reforms are required to adapt and reposition itself in the new context. With its credibility and inherent strengths, the United Nations is well-placed to continue playing a role unmatched by any other international organization, particularly in global governance.

Keywords: Multilateral, United Nations, international organization.

1. Đặt vấn đề

Năm 2025 đánh dấu 80 năm ra đời Liên Hợp Quốc (LHQ), tổ chức liên chính phủ lớn nhất toàn cầu. Trải qua tám thập kỷ phát triển, LHQ đã có những đóng góp to lớn cho việc duy trì hòa bình, thúc đẩy hợp tác phát triển, xây dựng các khuôn khổ pháp lý, các nguyên tắc, chuẩn mực và các khung hợp tác trên nhiều lĩnh vực. Tuy nhiên, LHQ nói riêng và chủ nghĩa đa phương nói chung đang phải đối mặt với những thách thức to lớn, trong bối cảnh thế giới phân mảnh, chia rẽ, với sự cạnh tranh chiến lược ngày càng gay gắt giữa các nước lớn, sự gia tăng của chủ nghĩa đơn phương, phong trào dân túy, các hành động bảo hộ và xu hướng chạy đua vũ trang. Chính vì vậy đã xuất hiện những

* Tiến sĩ, Vụ các Tổ chức quốc tế, Bộ Ngoại giao; Email: httnga9@gmail.com

hoài nghi về vai trò của LHQ trong xử lý các tình huống khẩn cấp, tìm kiếm giải pháp hay làm trung gian hòa giải cho các cuộc xung đột, nhất là khi xung đột liên quan đến các nước lớn. Tuy nhiên, với uy tín và ưu thế của mình, LHQ vẫn đang khẳng định vai trò mà chưa một tổ chức quốc tế nào có thể thay thế, nhất là trong tập hợp nỗ lực của cộng đồng quốc tế ứng phó với các thách thức toàn cầu.

Vậy sự cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn ngày càng gay gắt, sự gia tăng của chủ nghĩa bảo hộ, phong trào dân túy và các hành động đơn phương xói mòn luật pháp quốc tế và Hiến chương Liên Hợp Quốc đã đặt ra yêu cầu cho tổ chức này trong việc tái định vị vai trò của mình như thế nào? Bài viết nhằm làm rõ những thành tựu LHQ đạt được trong 80 năm hình thành và phát triển, đồng thời phân tích những thách thức to lớn mà LHQ đang phải đương đầu trong một thế giới phân mảnh, từ đó đánh giá vai trò trung tâm trong quản trị toàn cầu của LHQ nhằm tái định vị tổ chức này trong thế giới phân mảnh.

2. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

Bài viết áp dụng cách tiếp cận nghiên cứu liên ngành, kết hợp các phương pháp nghiên cứu quan hệ quốc tế. Tác giả sử dụng phương pháp phân tích - tổng hợp các tài liệu thứ cấp, gồm văn kiện của LHQ, báo cáo từ các tổ chức quốc tế, nghiên cứu học thuật và số liệu thống kê liên quan, nhằm đánh giá toàn diện quá trình hình thành, phát triển cũng như những thách thức hiện tại của LHQ. Phương pháp phân tích bối cảnh được vận dụng để làm rõ các biến động trong môi trường địa chính trị, kinh tế và an ninh toàn cầu, từ đó nhận diện các yếu tố tác động đến vai trò và hiệu quả hoạt động của tổ chức này. Bên cạnh đó, phương pháp so sánh được sử dụng để đối chiếu các mô hình và cơ chế đa phương khác với LHQ, giúp làm nổi bật ưu điểm và hạn chế trong quản trị toàn cầu. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất các luận điểm về nhu cầu tái định vị và hướng cải tổ Liên hợp quốc trong bối cảnh thế giới phân mảnh hiện nay.

3. Liên Hợp Quốc và mục tiêu duy trì hòa bình, thúc đẩy hợp tác phát triển và bảo vệ, thúc đẩy quyền con người

Ngày 24/10/1945 đánh dấu ngày ra đời của LHQ. Mục tiêu của tổ chức quốc tế lớn nhất toàn cầu này được xác định là nhằm: duy trì hoà bình và an ninh quốc tế, thúc đẩy quan hệ hữu nghị giữa các quốc gia trên cơ sở tôn trọng nguyên tắc bình đẳng về quyền lợi giữa các dân tộc và nguyên tắc dân tộc tự quyết; thực hiện hợp tác quốc tế, giải quyết các vấn đề quốc tế trên các lĩnh vực kinh tế, xã hội, văn hoá và nhân đạo trên cơ sở tôn trọng các quyền con người và quyền tự do cơ bản cho tất cả mọi người, không phân biệt chủng tộc, màu da, ngôn ngữ và tôn giáo; xây dựng LHQ làm trung tâm điều hoà các nỗ lực quốc tế vì các mục tiêu chung (United Nations, n.d., Article 1).

Trên thực tế, LHQ ra đời là kết quả của một quá trình thương lượng, thỏa hiệp phức tạp giữa các nước lớn, những nước thắng cuộc sau Chiến tranh Thế giới thứ hai, đặc biệt là giữa Mỹ và Liên Xô. Giai đoạn từ Hội nghị Moscow tháng 10 năm 1943, Tehran tháng

11 năm 1943, Dumbarton Oaks tháng 9 - 10 năm 1944 cho đến Hội nghị Yalta tháng 2 năm 1945 chính là quá trình tranh đấu giữa các nước lớn để xác lập “luật chơi”, thống nhất những nội dung cơ bản của Hiến chương Liên Hợp Quốc, cơ cấu tổ chức của LHQ, đặc biệt là thành phần Hội đồng Bảo an, cơ chế bỏ phiếu của Hội đồng Bảo an, quyền phủ quyết cho các thành viên thường trực Hội đồng Bảo an.

Trong tám thập kỷ phát triển, LHQ đã chứng kiến sự đối đầu, cạnh tranh, sự thỏa hiệp, hợp tác giữa các cường quốc, cũng như sự tham gia ngày càng đông đảo và tích cực của các quốc gia vừa và nhỏ, các quốc gia đang phát triển. Trong chương trình nghị sự của LHQ, các tổ chức chuyên môn ngày càng được mở rộng, phản ánh yêu cầu đa dạng của các quốc gia. Tám thập kỷ vừa qua cũng đã ghi nhận những thành tựu hoạt động to lớn của LHQ mà không một tổ chức quốc tế trên thế giới có thể so sánh.

Về hợp tác phát triển, LHQ vừa là nơi hình thành các văn kiện pháp lý quốc tế quan trọng nhất trong lĩnh vực phát triển, vừa là nguồn cung cấp viện trợ phát triển hàng đầu. Các văn kiện như Công ước về các quyền kinh tế, xã hội và văn hóa, Công ước chống mọi hình thức phân biệt đối xử đối với phụ nữ, Công ước về quyền trẻ em, Công ước về quyền của người khuyết tật, các công ước của Tổ chức Lao động Quốc tế, Công ước khung về biến đổi khí hậu, Công ước về đa dạng sinh học và các công ước về môi trường... tạo ra các khuôn khổ quan trọng để thúc đẩy hợp tác toàn cầu về phát triển, cũng như hỗ trợ các quốc gia trong xây dựng chính sách phát triển. Các Mục tiêu Thiên niên kỷ, các Mục tiêu Phát triển Bền vững, các văn kiện vì tương lai của LHQ còn là công cụ hữu ích để các quốc gia đo lường, giám sát tiến độ thực hiện các chính sách phát triển.

Bên cạnh đó, LHQ là nguồn cung cấp, điều phối hàng đầu nguồn lực cho phát triển, thông qua các quỹ, chương trình, tổ chức chuyên môn và định chế kinh tế - tài chính¹. Các nguồn hỗ trợ của LHQ, trong đó phần lớn là viện trợ không hoàn lại hoặc vay ưu đãi, có ý nghĩa đặc biệt quan trọng với các quốc gia kém phát triển, hỗ trợ nhiều quốc gia và người dân trong xung đột, tái thiết hậu xung đột, chuyển đổi nền kinh tế... Đặc biệt, các nguồn tài trợ của LHQ thường được đánh giá cao về tính trung lập, có uy tín nên thường tạo động lực huy động thêm các nguồn tài trợ từ các tổ chức quốc tế khác và khu vực tư nhân.

Về hòa bình - an ninh, LHQ thúc đẩy quá trình phi thực dân hóa sau Chiến tranh Thế giới thứ hai, đóng góp vào việc tìm giải pháp cho các cuộc xung đột, làm trung gian hòa giải cho các cuộc đàm phán hòa bình. Kể từ nghị quyết đầu tiên về năng lượng hạt

¹ Điển hình là Quỹ Tiền tệ Quốc tế và Ngân hàng Thế giới, Tổ chức Nông nghiệp và Lương thực LHQ, Tổ chức Văn hóa, Giáo dục và Khoa học LHQ, Tổ chức Y tế Thế giới, Tổ chức Khí tượng Thế giới, Quỹ Nhi đồng LHQ, Chương trình Lương thực Thế giới, Chương trình phát triển LHQ, Quỹ Đặc biệt về Phát triển Kinh tế, Tổ chức Sở hữu trí tuệ Thế giới, Quỹ Dân số LHQ, Chương trình nhân cư LHQ, Tổ chức Phát triển Công nghiệp LHQ, Chương trình Môi trường LHQ, Quỹ phát triển Nông nghiệp Quốc tế, Chương trình LHQ về HIV/AIDS, Cơ quan LHQ về Bình đẳng giới...

nhân² của Đại hội đồng ngày 10/01/1946, LHQ đã xây dựng được 15 công ước quốc tế về giải trừ quân bị³, tạo ra khuôn khổ pháp lý cho việc ngăn chặn phổ biến vũ khí hủy diệt hàng loạt. LHQ cũng đóng góp vào việc giảm thiểu số quốc gia sở hữu vũ khí hạt nhân và đạt được một số thành tựu nhất định trong nghiêm cấm vũ khí hạt nhân. Các nỗ lực của LHQ thông qua nhiều diễn đàn đã và đang đóng góp vào việc ngăn cản các quốc gia sản xuất và sử dụng vũ khí hóa học và vũ khí sinh học, giới hạn số lượng súng nhỏ và vũ khí nhẹ (SALW) cũng như hạn chế sử dụng mìn.

Trong tám thập kỷ qua, LHQ giữ vai trò tích cực trong giải quyết xung đột và làm trung gian hòa giải, thể hiện qua cuộc khủng hoảng tên lửa Cuba (năm 1962), Chiến tranh Trung Đông (năm 1973), Chiến tranh Iran - Iraq (năm 1988), Chiến tranh vùng Vịnh (Lyon et al., 2020). Các Tổng Thư ký LHQ luôn sẵn sàng làm trung gian, hòa giải trong các tình hình xung đột, tiên phong trong các sáng kiến về hỗ trợ nhân đạo, điển hình như cố Tổng Thư ký Dag Hammarskjöld nỗ lực thúc đẩy trong đình chiến giữa Israel và các nước Arab; Tổng Thư ký Javier Perez de Cuellar thúc đẩy thỏa thuận ngừng bắn kết thúc Chiến tranh Iran - Iraq (Council of Foreign Relations, 2019).

LHQ cũng thể hiện vai trò khác biệt so với các tổ chức quốc tế khác khi có thể triển khai các lực lượng gìn giữ hòa bình ở nhiều khu vực trên thế giới. Cho đến nay, LHQ đã triển khai trên 60 hoạt động gìn giữ hòa bình ở nhiều khu vực trên thế giới, đóng góp vào quá trình lập lại hòa bình, chấm dứt xung đột và tái thiết hậu xung đột ở nhiều quốc gia thành viên. Nhiều nghiên cứu chỉ ra rằng hoạt động gìn giữ hòa bình của LHQ là công cụ hiệu quả để tăng cường an ninh toàn cầu (Håvard et al., 2015), và hiệu quả hơn các hoạt động can thiệp giải quyết xung đột vũ trang không thông qua LHQ (Bara & Hultman, 2020).

Về quyền con người, LHQ là nơi hình thành ý tưởng, xây dựng các văn kiện pháp lý quốc tế, các nguyên tắc, chuẩn mực về quyền con người. Từ sau Tuyên ngôn Quốc tế về quyền con người vào năm 1948, LHQ đã thông qua hơn 80 điều ước và tuyên bố quốc tế về quyền con người, và hiện nay vẫn đang tiếp tục được mở rộng.

Hệ thống các cơ chế của LHQ về quyền con người cũng liên tục được bổ sung. Ngoài Ủy ban về nhân quyền, nhân đạo và các vấn đề xã hội (Ủy ban 3) của Đại hội đồng LHQ, Hội đồng Nhân quyền (trước đây là Ủy ban Nhân quyền), còn hàng loạt các cơ chế theo dõi và đưa ra khuyến nghị với các quốc gia về quyền con người. Trong đó phải kể đến Cao ủy nhân quyền, 60 “thủ tục đặc biệt” (OHCHR, n.d) của Hội đồng Nhân quyền, Ủy ban Tư vấn của Hội đồng Nhân quyền, thành viên các ủy ban các công

² Nghị quyết thiết lập Ủy ban Năng lượng hạt nhân, trong đó có các nhiệm vụ bao gồm “kiểm soát năng lượng hạt nhân nhằm đảm bảo chỉ được sử dụng cho mục đích hòa bình” và “giải trừ quân bị đối với các vũ khí hạt nhân và các vũ khí lớn khác có thể được sử dụng với mục đích hủy diệt hàng loạt”.

³ Trong đó có Hiệp ước cấm phổ biến vũ khí hạt nhân (1968), Hiệp ước cấm thử hạt nhân toàn diện (1996), Công ước cấm vũ khí hóa học (1992) và Công ước cấm vũ khí sinh học (1972), và gần đây là Hiệp ước buôn bán vũ khí thông thường (ATT) và Hiệp ước Cấm vũ khí hạt nhân.

ước về quyền con người. Quan trọng nhất là Cơ chế rà soát định kỳ phổ quát (UPR) của Hội đồng Nhân quyền, thực hiện rà soát về tình hình nhân quyền ở tất cả các quốc gia thành viên, định kỳ 4 năm một lần theo nguyên tắc đối thoại, hợp tác, đối xử bình đẳng, khách quan, minh bạch, xây dựng, không đối đầu, không chọn lọc và phi chính trị hóa. Qua quá trình đối thoại, các quốc gia đưa ra các khuyến nghị và quốc gia được rà soát sẽ quyết định chấp thuận và triển khai khuyến nghị nào trên tinh thần tự nguyện (Human Rights Council, 2007).

Các nội dung về quyền con người được thảo luận tại LHQ cũng liên tục được mở rộng, từ chỗ chỉ có các quyền dân sự, chính trị, các quyền kinh tế, xã hội, văn hóa, cùng với sự phát triển của LHQ, các nội dung về quyền con người cũng tiếp tục được bổ sung, thể hiện ở Công ước chống phân biệt chủng tộc, Công ước chống phân biệt đối xử đối với phụ nữ, Công ước về quyền trẻ em, Công ước chống tra tấn, Công ước về người lao động di trú và gia đình của họ, một số nghị quyết về quyền của người LGBT, quyền con người và biến đổi khí hậu, cũng như đang xây dựng công ước về quyền của người cao tuổi, công ước về quyền phát triển.

4. Những thách thức của Liên Hợp Quốc trong tình hình hiện nay

Tình hình thế giới đang có những chuyển động nhanh chóng theo hướng đa cực, đa trung tâm và “phân mảnh”. LHQ đang phải đối mặt với những thách thức chưa từng có, một phần xuất phát từ sự điều chỉnh chính sách của các nước lớn, nhưng phần nhiều vẫn là từ những vấn đề tồn đọng lâu năm của chính hệ thống LHQ.

Thứ nhất, cạnh tranh, phân mảnh địa chính trị khiến LHQ khó khăn trong thực hiện chức năng, nhiệm vụ của mình. Tương quan lực lượng giữa các cường quốc đã thay đổi nhiều so với thời điểm LHQ ra đời, hay so với thời điểm sau Chiến tranh Lạnh. Thế giới hiện nay là một thế giới đa cực, đa trung tâm, không còn chịu sự chi phối của các “cực”, của một hay hai cường quốc. Các tập hợp lực lượng mới tuy có chịu tác động của các nước lớn nhưng khá linh hoạt, dựa trên lợi ích quốc gia và theo từng lĩnh vực cụ thể. Đáng chú ý, trong thế giới phân mảnh, luật pháp quốc tế, Hiến chương LHQ đã và đang không ít lần bị vi phạm, kể cả bởi chính các nước lớn. Bên cạnh đó, cạnh tranh nước lớn gia tăng trên mọi lĩnh vực thuộc chương trình nghị sự của LHQ, dẫn đến việc các cơ chế LHQ khó thông qua các quyết định, nghị quyết, thậm chí gần như bế tắc trong tìm các giải pháp cho các cuộc xung đột, phát huy vai trò trung gian hòa giải, hay thúc đẩy các mục tiêu phát triển. Khi một tình hình xung đột liên quan đến một trong các thành viên thường trực Hội đồng Bảo an thì cũng có nghĩa là hoàn toàn không có khả năng LHQ đưa ra được văn bản nào đáng kể về tình hình xung đột.

Thứ hai, sự phân mảnh về kinh tế đang thật sự thách thức hệ thống Bretton Woods. Toàn cầu hóa, tự do hóa thương mại đang gặp sức cản lớn từ chủ nghĩa bảo hộ, các chính sách thương mại đơn phương, chủ nghĩa dân túy, dân tộc cực đoan. Cuộc chiến thương mại giữa các nước lớn và việc các quốc gia phải tìm kiếm các thỏa thuận thương mại song phương thay vì thông qua Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO), sự đứt gãy các

chuỗi cung ứng cho thấy hệ thống kinh tế, thương mại toàn cầu đang có những bước chuyển mạnh mẽ, đặt ra thách thức to lớn đối với vai trò của LHQ, WTO và các tổ chức chuyên môn trong việc thúc đẩy quản trị kinh tế toàn cầu.

Thứ ba, thế giới đang phải đương đầu với nhiều vấn đề toàn cầu phức tạp, đòi hỏi những cách tiếp cận mới, hiệu quả hơn. Các vấn đề như biến đổi khí hậu, môi trường, dịch bệnh, thiên tai, khủng hoảng kinh tế, tội phạm mạng, tội phạm công nghệ, các công nghệ mới nổi... cần có sự phản ứng nhanh hơn và hiệu quả hơn của LHQ. Trong khi đó, bộ máy hoạt động của LHQ đang bộc lộ không ít khiếm khuyết, thường xuyên bị chỉ trích vì thiếu hiệu quả, chậm phản ứng. LHQ đang đứng trước nhu cầu cấp thiết phải điều chỉnh để thích ứng. LHQ trải qua nhiều nỗ lực cải tổ. Tuy nhiên, cải tổ Đại hội đồng và Hội đồng Bảo an gần như vẫn bế tắc. Cải tổ hệ thống phát triển với sáng kiến “Thống nhất hành động” cũng chưa mang lại kết quả mong muốn. Hiện nay, LHQ đang thảo luận Sáng kiến cải tổ UN80 trước tình hình khủng hoảng tài chính chưa từng có. Trong khi các quốc gia còn đang thảo luận nội hàm, kế hoạch cải tổ thì nhiều tổ chức LHQ và Ban Thư ký đã buộc phải giảm số lượng nhân viên, điều chuyển nhân viên đến các trụ sở ở các nước đang phát triển, giảm hoạt động. Điều này chắc chắn sẽ ảnh hưởng đến việc thực hiện nhiệm vụ của các tổ chức LHQ.

Thứ tư, LHQ đã và đang phải cạnh tranh với các cơ chế đa phương khác trong thực hiện vai trò quản trị toàn cầu. LHQ chịu sức ép cạnh tranh lớn hơn từ các cơ chế đa phương mới, với các hình thức linh hoạt hơn, với các chủ thể mới và nguồn lực mới. LHQ, cùng bộ máy hoạt động khá cồng kềnh, thường xuyên trong tình trạng thiếu nguồn lực để triển khai các chương trình phát triển hay các hoạt động gìn giữ hoà bình, hoặc tiêu tốn khá nhiều tiền vào để vận hành bộ máy. Trong khi, các cơ chế tiểu đa phương, các cơ chế khu vực, liên khu vực theo lĩnh vực đang huy động tốt hơn nguồn lực từ khu vực tư nhân, các nhà tài trợ và triển khai khá hiệu quả nhiều nhiệm vụ vốn trước chỉ do LHQ phụ trách.

5. Tái định vị Liên Hợp Quốc trong thế giới phân mảnh và phát huy vai trò trung tâm trong quản trị toàn cầu

Mặc dù đang phải đương đầu với rất nhiều thách thức, song LHQ vẫn có khả năng đề kháng định và phát huy vai trò trung tâm trong quản trị toàn cầu.

Thứ nhất, dù chủ nghĩa bảo hộ, dân túy có xu hướng mạnh trở lại ở một số quốc gia, song xu thế mở cửa, hội nhập và toàn cầu hóa vẫn là một xu thế lớn của thời đại. Sự phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ sẽ càng thúc đẩy xu thế này, thông qua việc cải thiện hạ tầng, công cụ và phương tiện kết nối, liên kết giữa các quốc gia, các nền kinh tế, giữa các doanh nghiệp và cá nhân. Cơ hội để tiếp cận thông tin, tri thức sẽ ngày càng mở rộng hơn và không giới hạn trong biên giới của bất kỳ một quốc gia nào. Công nghệ thông tin, internet và các công nghệ mới sẽ tiếp tục thúc đẩy quá trình toàn cầu hóa, đồng thời cũng đặt ra yêu cầu ngày càng lớn về quản trị toàn cầu. Trong bối cảnh đó, LHQ có

khả năng và điều kiện để tiếp tục phát huy vai trò, với tư cách là một tổ chức toàn cầu lớn nhất.

Thứ hai, cho dù thế giới đang có những chuyển động mạnh mẽ, song LHQ vẫn tiếp tục được các quốc gia coi là cơ chế quan trọng để bảo đảm lợi ích và thực thi chính sách đối ngoại của mình. Nhiều quốc gia xem LHQ là diễn đàn hàng đầu để họ có thể đóng góp và tham gia vào việc định hình khuôn khổ và luật chơi chung, cũng như thúc đẩy hợp tác nhiều bên để giải quyết các thách thức toàn cầu. Các nguyên tắc cơ bản trong Hiến chương LHQ, hệ thống luật pháp quốc tế vẫn là nền tảng để điều chỉnh quan hệ giữa các quốc gia và kể cả các chủ thể phi nhà nước. Các nước lớn vẫn cần tận dụng các cơ chế đa phương và LHQ để tăng cường tập hợp lực lượng, hoặc như một sức mạnh mềm bổ sung cho sức mạnh cứng. Đối với các nước vừa và nhỏ, LHQ và các cơ chế đa phương vẫn là các diễn đàn cho phép họ phát huy tiếng nói, tăng cường vị thế, hạn chế và ngăn ngừa chính trị cường quyền, đồng thời thu hút các nguồn lực phục vụ công cuộc phát triển kinh tế - xã hội.

Thứ ba, LHQ tuy gặp khó khăn, nhưng vẫn là cơ chế có nhiều ưu thế nhất trong quản trị toàn cầu. LHQ có một hệ thống các cơ quan phụ trách khá toàn diện các lĩnh vực từ chính trị, hòa bình, an ninh, kinh tế, xã hội, nhân quyền, nhân đạo, đến pháp lý quốc tế. LHQ cũng có một hệ thống các tổ chức chuyên môn trên nhiều lĩnh vực, từ công nghệ, thông tin, lao động, môi trường, văn hóa, giáo dục, đến phụ nữ, trẻ em, dân số, tội phạm, di cư, dân cư... Đặc biệt quan trọng là LHQ có các phái bộ gìn giữ hòa bình, có hệ thống các tổ chức ở các khu vực và các quốc gia, cho phép LHQ hỗ trợ tích cực trong các hoạt động nhân đạo và gìn giữ hòa bình, hay hỗ trợ tái thiết hậu xung đột, khi được các quốc gia giao nhiệm vụ. Các thể chế đa phương khác, dù có thể xuất hiện nhiều và linh hoạt hơn, nhưng chưa thể đủ sức để thay thế LHQ. Các thể chế đa phương khác, các diễn đàn, tổ chức khu vực hoặc liên khu vực, các sáng kiến, thể chế mới được các nước thúc đẩy sẽ mang tính bổ trợ cho LHQ, phát huy được giá trị của mình trên các lĩnh vực chuyên môn đặc thù.

Thứ tư, LHQ đã khẳng định được vai trò, vị thế, có bộ máy ổn định và uy tín với tính trung lập tương đối, có được sự ủng hộ rộng rãi. Các nước, các tổ chức quốc tế, các doanh nghiệp cũng như khu vực phi chính phủ vẫn ủng hộ và đóng góp vào chương trình nghị sự của các cơ quan LHQ. LHQ cũng bộc lộ nhiều khiếm khuyết và quá trình cải tổ có thể chưa mang lại những kết quả đáng kể. Tuy nhiên, trước xu hướng chung của tình hình thế giới, sức ép từ điều chỉnh chính sách của các nước lớn, chắc chắn quá trình cải tổ LHQ sẽ được thúc đẩy mạnh mẽ hơn trong thời gian tới. Kết quả của quá trình cải tổ sẽ giúp LHQ duy trì được vai trò, vị thế của mình, đặc biệt trong việc xây dựng các khuôn khổ, luật lệ chung, tạo nền tảng cho quản trị toàn cầu, phối hợp hành động của các quốc gia trong ứng phó các thách thức toàn cầu. Các cơ chế đa phương, tiểu đa phương có thể đóng góp vào quản trị toàn cầu ở các khía cạnh chuyên ngành, phạm vi khu vực, liên khu vực, nhưng không thể thay thế LHQ. LHQ và các cơ chế đa phương

sẽ hỗ trợ cho nhau, thúc đẩy hợp tác và quản lý những khác biệt trong những vấn đề có tính chất xuyên quốc gia.

Trong bối cảnh này, LHQ có thể phát huy những thế mạnh để tăng vai trò trung tâm trong quản trị toàn cầu

Trải qua hơn 8 thập kỷ phát triển, LHQ cho thấy uy tín và khả năng tập hợp nỗ lực của các quốc gia trong xây dựng các khuôn khổ, chuẩn mực chung. Trong tương lai, cho dù có cục diện quốc tế có thể có những thay đổi, song LHQ chắc chắn sẽ tiếp tục là cơ chế quan trọng nhất trong hình thành, củng cố luật pháp quốc tế, khuôn khổ, chuẩn mực trong các vấn đề toàn cầu, các thách thức an ninh phi truyền thống. LHQ cũng có thể phát huy vai trò đi đầu trong xây dựng các khuôn khổ toàn cầu về các vấn đề mới nổi, các công nghệ mới, chẳng hạn như hiện nay đã bắt đầu hình thành các khuôn khổ về trí tuệ nhân tạo và các công nghệ mới khác...

Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn gia tăng, LHQ có thể chỉ có vai trò vừa phải trong kiểm soát cạnh tranh, đối đầu giữa các nước lớn. Song với “quyền lực tập hợp”, LHQ sẽ phát huy vai trò là diễn đàn để thảo luận các giải pháp hòa bình, ngăn ngừa xung đột, leo thang căng thẳng. Đồng thời, LHQ vẫn sẽ tiếp tục có vai trò không thể thiếu trong kiểm soát xung đột, gìn giữ hòa bình, hỗ trợ nhân đạo cho dân thường trong chiến tranh, xung đột. Các tổ chức quốc tế khác, các tổ chức phi chính phủ không thể có khả năng và uy tín như LHQ trong các lĩnh vực này. Các khu vực đang đầu với nạn đói, xung đột chắc chắn vẫn cần các hoạt động nhanh chóng, hiệu quả của FAO, UNICEF, các lực lượng gìn giữ hòa bình. Tuy nhiên, với một số vấn đề chuyên sâu hoặc cần có phản ứng nhanh hơn, có thể các cơ chế đa phương nhỏ, các tập hợp lực lượng linh hoạt cũng có thể phát huy vai trò hiệu quả, vừa bổ sung, bù đắp cho những gì còn thiếu sót, hạn chế tại các cơ quan LHQ, vừa hình thành các cách thức, nội dung mới củng cố cho quản trị toàn cầu.

LHQ cũng sẽ phát huy rất tích cực vai trò trong huy động nỗ lực toàn cầu trong ứng phó với các thách thức an ninh phi truyền thống đang diễn biến ngày càng phức tạp. Đặc biệt, LHQ sẽ phát huy mạnh vai trò trong ứng phó với thách thức toàn cầu, các nội dung các nước lớn có nhu cầu hợp tác, các nội dung cộng đồng quốc tế đều phải hợp tác vì không quốc gia nào có thể tự giải quyết như: biến đổi khí hậu, dịch bệnh, năng lượng, xây dựng tiêu chuẩn cho các vấn đề mới nổi.

6. Kết luận

Tóm lại, trong một thế giới phân mảnh, LHQ đứng trước sức ép phải cải tổ. Một LHQ bước vào năm thứ tám mươi chắc chắn sẽ khác với LHQ ngay sau Chiến tranh Thế giới thứ hai. Tiến trình cải tổ LHQ hiện nay vẫn gặp nhiều khó khăn và còn phải được thảo luận kỹ lưỡng giữa các quốc gia thành viên. Tuy nhiên, những biện pháp tối ưu hóa hoạt động, tiết kiệm chi phí của Ban Thư ký và các tổ chức chuyên môn LHQ đã bước đầu được triển khai và chắc chắn nhiều biện pháp nhằm tinh giản bộ máy, tối ưu hóa

hoạt động sẽ được thúc đẩy trong thời gian tới. Cải tổ chính là cơ hội để LHQ thích ứng và tái định vị trong tình hình mới. Với bề dày uy tín và nhiều ưu thế so với các tổ chức quốc tế khác, LHQ chắc chắn sẽ khẳng định được vai trò trung tâm và không thể thay thế trong quản trị toàn cầu cả về hòa bình, an ninh, hợp tác phát triển và bảo vệ, thúc đẩy quyền con người.

Ghi chú

Bài viết là kết quả nghiên cứu của đề tài cấp Bộ năm 2025: “Tái định vị Liên Hợp Quốc trong bối cảnh cạnh tranh nước lớn và hàm ý chính sách đối với Việt Nam”, Vụ các Tổ chức quốc tế, Bộ Ngoại giao là đơn vị chủ trì.

Tài liệu tham khảo

1. Bara, C., & Hultman, L. (2020). Just Different Hats? Comparing UN and Non-UN Peacekeeping. *International Peacekeeping*, 27(3), 341–368. <https://doi.org/10.1080/13533312.2020.1737023>
2. Council of Foreign Relations. (2019). The Role of the UN Secretary-General. *Council of Foreign Relations*. <https://cfr.org/backgrounder/role-un-secretary-general>
3. Håvard Hegre et al. (2015). Evaluating the conflict-reducing effect of UN peacekeeping operations. *Political Institutions, Development, and Domestic Civil Peace*. Norwegian Research Council, 2015
4. Human Rights Council. (2007, June 18). Institution-building of the United Nations Human Rights Council (Resolution A/HRC/RES/5/1). https://ap.ohchr.org/documents/e/hrc/resolutions/A_HRC_RES_5_1.doc
5. Lyon, A., Stiles, K., Edgar, A., Mills, K., & Romaniuk, P. (2020). The 75th Anniversary of the United Nations: Looking Back and Looking Forward. *Global Governance*, 26(2), 199+. <https://link.gale.com/apps/doc/A634301123/AONE?u=anon~49e904c2&sid=googleScholar&xid=30fcfc1a>
6. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (n.d.). Special Procedures of the Human Rights Council. *OHCHR*. Retrieved November 30, 2025, from <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council>
7. United Nations. (n.d.). United Nations Charter, Article 1. <http://www.un.org/en charter-united-nations/>